

DISERTACIJA DR. IVANA KRANJČEVA

Današnjim đurđevačkim naraštajima, pa i onima iz domene kulture, malo je poznato da je nekadašnji njihov sugrađanin, dr. Ivan Kranjčev, napisao disertaciju "Ekonomski razvitak Đurđevca i đurđevačkih konaka - Etnografski prikaz". Disertaciju je u svibnju 1928. godine tadašnji doktorand Ivo Kranjčev, kao srednjoškolski nastavnik, obranio na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Na tom je fakultetu Kranjčev studirao geografiju s etnologijom i etnografijom. Disertaciju je Kranjčev pisao rukom i ona se kao takva i danas čuva u arhivi Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Rad ima 77 stranica, a povezuje geografske i etnografske podatke koje je Kranjčev godinama brižljivo skupljao i sistematizirao. U tom je radu vrlo slikovito obrađen nastanak novih naselja na području đurđevačke Podravine, koja su nastala odvajanjem jednog dijela ondašnjih zadružnih obitelji koje su tim odvajanjem postale ekonomski neovisne o bivšoj matičnoj kući odnosno porodici u kojoj je tada živjelo i po nekoliko obitelji s brojnim članovima. Odvojene obitelji uglavnom su selile na pridavska područja gdje su podizale svoje kuće i gospodarske nastambe, a bavile su se uglavnom ratarstvom i stočarstvom. Takva naselja zvala su se 'konaci'. Na taj način su i nastali današnji dijelovi pojedinih naselja sadašnje Općine Novo Virje i okolice Đurđevca. Dr. Kranjčev je u svojoj disertaciji to nastajanje vrlo dobro obradio. Disertaciju je podijelio u nekoliko poglavlja i potpoglavlja s nazivima: Pomagala, Predgovor, Prvotno ekonomsko stanje Đurđevca i postanak đurđevačkih konaka, Ratarstvo, Fizionomija mjesta i okoliša, Hrana i posuđe, Prosvjeta i ogrijev, Odjeća, Socijalni život, Promjena ekonomskog karaktera i razvoj samostalnih konaka te Zaglavak. U disertaciji se nalazi i pet njegovih crteža koji nalikuju tlorisima. To su Klet, Njiva s okopanim kukuruзом, Starinski tip podravske kuće i dvorište sa zgradama, Rezbarija na naslonu stolca, Gospodarske zgrade odijeljene. Čitatelj disertacije saznat će ondašnji geografski i prometni položaj Đurđevca, ali i povijesne i gospodarske prilike u tom mjestu i njegovoj okolici. Osobito je dobro obrađen gospodarski dio u kojem dominira stočarstvo. U tom dijelu je Kranjčev prikazao vrste i načine uzgoja stoke, a s tim u svezi i obavljanje ratarskih radova uz prikaz pašnjaka, livada i šuma, uglavnom vezano uz govedarstvo i svinjogojstvo. Iz disertacije je vidljivo da su se životinje i u šumi mogle prehranjivati, s izuzetkom zimi. U šumama su tada građena stalna ili privremena boravišta, kako za ljude, tako i za životinje. Ona stalna boravišta uz dravske šume nazivala su se konacima, koji su se iz godine u godinu širili, zemlja se kultivirala, a i društveni život s vremenom se tu počeo odvijati, u prvim godinama

Slika 1.
Prof. dr. Ivan Kranjčev u Vukovaru, 24. travnja 1949.
godine

najprije kroz razne pastirske igre i običaje. U to vrijeme, zapisao je Kranjčev, držanje stoke u šumama podržavala je i država odnosno Vojna krajina, pa su dijelovi šuma ustupani tim novim obiteljskim zadrugama uz minimalnu naknadu. Uz poljoprivrednu granu 'stočarstvo' u disertaciji je detaljnije opisano i ondašnje 'ratarstvo', jer su te dvije proizvodne grane međusobno jako povezane. Tadašnje glavne ratarske kulture bile su kukuruz i pšenica, te livadarstvo, krumpir i povrće, uzgajala se i raž (slama potrebna za pokrov objekata) te zob (njome su se hranili konji). Kranjčev je opisao vrste zemljišnih površina i način obrade. Vinogradarstvo i voćarstvo tada su imali mnogo manje značenje nego danas.

Čitatelj kojega zanimaju povijesni podaci i važnije povijesne građevine neka pročita poglavlje Fizionomija mjesta i okoliša. Tu će naći podatke o ondašnjoj kući i dvorištu u kojem su bile smještene i gospodarske zgrade. Opisane su i njihove konstrukcije, nazivi pojedinih prostorija

odnosno građevinski elemenata. Čak je opisan i raspored namještaja u kući. A u odgovarajućim dijelovima disertacije mogu se pronaći i podaci o prehrambenim potrebama i navikama ondašnjih stanovnika, uglavnom seljačkog svijeta, ne samo u Đurđevcu, nego i u okolnim mjestima te konacima. Dosta je detaljno opisano i ondašnje posuđe, ono koje se upotrebljavalo svakodnevno i ono koje je služilo za 'konzerviranje' pojedinih vrsta hrane, uglavnom mesa. Kranjčev je dosta prostora u disertaciji posvetio i ondašnjoj dnevnoj i svečarskoj odjeći i obući. Vrlo je zanimljiv i opis tadašnjeg života obitelji i obiteljskih zadruga, kao i pojedinih funkcija koje su obavljali članovi tih obitelji, odnosno zadruga. Tu se uglavnom opisuje raspodjela poslova i dobara.

U završnom dijelu disertacije Kranjčev objašnjava nastanak samostalnih konaka te prikazuje nastanak povećanja broja članova u obitelji odnosno u obiteljskim zadrugama, što je utjecalo na povećanje površine ratarskog zemljišta i broja stoke. S tim u svezi Kranjčev navodi da je krajem 19. stoljeća došlo do većih promjena, kao npr. relativne prenapučenosti stanovništva u odnosu na tadašnje ekonomske mogućnosti i raspad seljačkih obiteljskih zadruga, pa se kao posljedica svega toga javlja pretežitost ratarstva nad stočarstvom, daljnji nastanak manjih obiteljskih gospodarstava te njihova seoba s utjecajem na nastanak neovisnih konaka, uglavnom uz dravsko područje, pa su tako i nastala pojedina manja ili veća naselja.

Kranjčevljeva disertacija vrijedno je i korisno djelo. Uz pretpostavku da Filozofski fakultet u Zagrebu želi i dalje zadržati originalnu disertaciju, valjalo bi načiniti fotokopiju toga djela, a dokumentaciju čuvati u Centru za kulturu Đurđevac. Doktor Ivo Kranjčev, čije ime nosi đurđevačka Gimnazija, a i jedna đurđevačka ulica, rođen je u Đurđevcu 1. ožujka 1900. godine. Umro je 8. siječnja 1957. godine. Prigoda je da se do 2.000 godine u Đurđevcu osnuje etnografski muzej u čast dr. Kranjčeva, a povodom 100. obljetnice njegovog rođenja. Odluku o tome valjalo bi donijeti još ove, 1998. godine. Bio bi to opet i spomen na 70. obljetnicu obrane disertacije dr. Kranjčeva, koju je obranio 1928. godine i koja je prva od dvije radnje povezane s etnologijom i etnografijom, koje su obranjene u razdoblju od 1878. do 1933. godine. Pri tome valja istaknuti da je osnutak katedre za etnologiju i uvođenje redovite nastave iz etnologije počelo 1927. godine dolaskom Milovana Gavazzija za sveučilišnog nastavnika na Filozofski fakultet u Zagrebu.

Zdravko Šimunić

70 Jahre seit der Dissertation von Ivan Kranjčev

Dr. Ivan Kranjčev wurde 1900 in Đurđevac geboren, wo er Lehrer an der Mittelschule und eine gewisse Zeit Schulleiter war. Im Mai 1928 verteidigte er an der Philosophischen Fakultät in Zagreb seine Dissertation "Ökonomischer Entwicklung von Đurđevac und Đurđevacer Weiler. Etnografski prikaz" (dt. Wirtschaftliche Entwicklung von Đurđevac und Đurđevacer Weiler. Eine ethnographische Darstellung). Die Dissertation ist ein Manuskript, verfaßt 1926. Es geht um eine von zwei ethnologisch-ethnographischen Dissertationen, die zwischen 1878 und 1933 an der Fakultät verteidigt wurden. Die Dissertation beinhaltet auch fünf vom Autor selbst entworfene Zeichnungen. Das Original der Dissertation befindet sich an der Philosophischen Fakultät in Zagreb, und eine Kopie befindet sich in der Bibliothek des Kulturzentrums in Đurđevac. Da Dr. Kranjčev in Đurđevac geboren wurde und seine Dissertation 1928 angenommen wurde, wäre es durchaus angebracht, daß die Stadt Đurđevac und ihre im Bildungs- und Kulturbereich Tätigen eine Ausstellung anlässlich des 70. Jubiläums seit der Verteidigung der Dissertation, aber auch anlässlich des vorstehenden Jubiläums seit seiner Geburt, organisieren.